

**MAHMUD SAMİ EL-BÂRÛDÎ,
HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER
ATİLLA YARGICI***

ÖZET

**MAHMUD SAMİ EL BÂRÛDÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE
ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER**

Mısır'da yaşamış, bakanlık ve başbakanlık yapmış Mısır'daki İngiliz hâkimiyetine karşı başlatılan isyana katıldığından dolayı, 17 yıl Seylan'da (Şimdi Sri Lanka) sürgünde yaşamış olan Mahmud Sami el Bârûdî, modern ve neo-klasik şiirin öncülüğünü yapmıştır. Özellikle Abbasi dönemi şairlerini kendisine model olarak alan şair, medih, gazel, fahr, mersiye, hikmet ve hamaset gibi türlerde şiirler yazmıştır. Bunların yanında onun zühd, vatan hasreti, sevgi, gurbet konularında da şiirleri vardır.

ANAHTAR KELİMELEER

Neo-klasik, medih, mersiye, hikmet, hamaset, zühd, vatan hasreti, sevgi.

ABSTRACT

**MAHMUD SAMI AL BARUDI'S LIFE, LITERARY PERSONALITY AND
EXAMPLES OF HIS POEMS**

Mahmud Sami al Barudi who served as the minister and prime minister, lived in exile for 17 years in Ceylon (now Sri Lanka) for participatic to an unsuccessful revolt in 1882 against the Brtish rule in Egypt. He is accepted as the leader of modern and neo-classic Arabic poetry. He wrote in the style of panegyric, elegy, wisdom, boast, heroism. Also he wrote about asceticism, nostalgia to his homeland, love and being for away from homeland.

KEYWORDS

Neo-classic, pangyric, elegy, wisdom, boast, heroism, asceticism, nostalgia of homeland, love

A.Hayati

Mahmud Sami el-Barûdî, Hicrî 1255 (Miladî 1839) yılında, Recep ayının 27'sinde Mısır'da Çerkez bir anne-babanın çocuğu olarak dünyaya geldi topçu sınıfının komutanlarından olan babası, Mehmet Ali Paşa tarafından Sudan'da Berber ve Donkula'ya idareci olarak tayin edilmiş, ölünceye kadar da bu görevde kalmıştır. Babası vefat ettiğinde henüz yedi yaşında olan Barûdî'nin eğitimini akrabalarından bazıları üstlendi ve onun yetişmesi için ellerinden geleni yaptılar.¹ Barudi yirmi yaşlarında iken Babası için yazdığı mersiyede şöyle diyordu:

---

* Yard.Doç.Dr.,Harran Üniversitesi Fen edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatı Bölümü

¹ Dayf, Şevki, el-Edebi'l-Arabiyyi'l-Muâsır fi Mısır, Dairatü'l-Maarif, Mısır, 1979,s.83. Dr. Şevki Dayf, bu eserinde doğum tarihini 1838 olarak bildirirken, bir başka eserinde 1839 olarak bildirmektedir. Dayf, el-Barûdî, Raidü's-Şi'ril Hadis,Daru'l-Maarif, Mısır, tarihsiz,s.46. Ayrıca bkz: Savran, Ahmet, 19. Yüzyıl Osmanlılar Döneminde Yeni Arap Edebiyatı, Erzurum,1987,s.149;Kuleyb, Saadüddin, el-Barûdî(Mahmud Sami), el-Mevsuatü'l-Arabiyye,

مضى وخلفنى فى سن سابعة   لا يرهب الخصم ابراقى وار عاقى
 إذا تلفتت لم المح اخاتقة   ياوى الى ولا يبع لانجادى
 فالعين ليس لها من دمعا وزر   والقلب ليس له من حزنه فادى²

Beni yedi yaşında bırakarak Hakka yürüdü/ artık düşman benim tehditlerimden korkmaz

Etrafıma baktığımda güvenccek bir kardeş görmedim/beni koruyacak, bana yardım için çalışacak.

Ne gözün gözyaşından başka bir sığınağı var/ne kalbin hüzünden başka vereceği bir şey

O zamanlar Çerkez ve Türklerin çocukları genellikle harp okuluna gittiğinden onu 12 yaşında iken harp okuluna gönderirler. 1854'de okulu bitirdiğinde Mısır, modern yaşamın en zor günlerini yaşıyordu. Çünkü, Muhammed Ali Paşa döneminden beri devam eden kalkınma hamlesi oğlu Abbas'ın iş başına geçmesiyle neredeyse durma noktasına gelmişti. Okulları kapattı. Osmanlı Devletini razı etmek için orduyu dağıttı. Abbas'ın halefi olan Said, her konuda olduğu gibi orduyu dağıtma konusunda onu takip etti. Barûdî bu ortamda harp okulundan mezun olduktan sonra iş bulamadı. Ama rahatı da tercih etmedi. Yeni bir sahada, Arap şiiri sahasında çalışmaya başladı. Şiir konusundaki yeteneği çok çabuk gelişti. Bunun kendisine anne tarafından miras kaldığını söylüyordu:

انا فى الشعر عريق   لم ارثه عن كلاله
 كان ابراهيم خالى   فيه مشهور المقالة³

Benim şiirde köklerim derinde/ Bitkinlikle elde etmedim onu
 İbrahim benim dayımdı/söyledikleriyle meşhurdu.

Barudî önce bir hazırlık yapma gereğini hissetti. Çağdaşı olan şairlerin şiirlerini beğenmedi. Bunun üzerine Cahiliye, İslamî ve Abbasî dönemi şairlerine yöneldi. Bunları okudukça hayranlığı arttı. Onu çağının çok gerilerindeki şiirleri öğrenmeye sevkeden bu hırs çevresini de değiştirmeye sevketti. Türkçe'yi çok iyi bildiğinden iş bulmak üzere İstanbul'a gitti, bir müddet dış işleri bakanlığında çalıştı. Burada Fars ve Türk edebiyatına yöneldi ve iki dilde de şiirler yazdı. Aynı zamanda Arapça şiirler yazmaya da devam etti. Burada bulunduğu sıralarda İstanbul kütüphanelerindeki Cahiliye dönemi, İslami dönem ve Abbasi dönemi divanlarını bol bol okuma fırsatı buldu. Tam o sıralarda Hidiv İsmail, kendisini Mısır valisi olarak atamalarından dolayı idarecilere teşekkür etmek için İstanbul'a geldi. İstanbul'da Barûdî ile tanıştı, onu kendine ısındırdı ve Mısır'a dönerken yanında götürdü. Şair, Hidiv İsmail'in yanında önemli bir mevkiye sahip oldu. Şansı yaver gitmeye başlamıştı. Bir müddet orduda hizmet ettikten sonra, bazı

Dımaşk, 2001,IV. 588; Rauf, İmad Abdüsselam,Mahmud Sami el-Barûdî, Mevsuatü Beyti'l-Hikme li A'lâmi'l-Arab fi'l-karneyni et-Tâsi' aşar ve'l-Işrîn,Yayın Yeri Yok, 2000, I. 534.

² Dayf, el-Barûdî, Raidü'ş-Şi'ril-Hadis, s.47.

³ Dayf, el-Edebu'l-Arabiyyi'l-Muâsır fi Mısır, s.83-84; el-Barûdî, Mahmud Sami, Divanu'l-Barûdî, Tahkik,Alı el Carim, Muhammed Şefik Maruf, Daru'l-Maarif, Mısır,1971,I, 9.

subaylarla Fransız askerlerinin yıllık gösterilerini izlemek üzere Fransaya gitti. Bununla da yetinmeyen Barûdî, Manş'ı geçerek İngiltere'nin askeri faaliyetlerini izlemek üzere Londra'ya gitti. Tekrar Mısır'a dönen Barûdî, hayatının bu döneminde dünyasında var olanları ve Mısır'ın doğal güzelliklerini şiirlerinde tasvir etmeye başladı. Bu arada fitratında var olan askerî ruhu, gücü ve kahramanlığı da şiirlerinde dile getiriyordu. 1866 yılında başlayan Girit isyanını bastırmak için bir tümen askerle Girit'e gönderildi. Burada gösterdiği üstün başarılarından dolayı Osmanlı Devleti tarafından ödüllendirildi. Barûdî bu savaşta meşhur Nuniyyât'ını yazdı:

أخذ الكري بما قد الاجفان   وهفا السري بأعنة الفرسان
واليل منشور الذوائب ضارب   فوق المتالع والربى بجران
لا تستبين العين في ظلماؤه   إلا الشتعال اسنة المرا4

Gözlerimi uyku tutmaya başladı fakat gece yolculuğu ellerinde dizginler olan süvarileri zayıflattı/Saçlarının perçemleri yayılmış olan gece, tepelerin üzerinde hâkimiyet kurmakta/Göz, karanlıklar içinde ancak mürran ağacının sivri uçlarındaki parıltıyı görebilmekte.

1877'de Rusya Osmanlıya savaş açınca Mısır da Osmanlıya bu savaşta yardımcı oldu. Barudi bu savaşta yerini aldı ve vatanına özlemine mısralarla dile getirdi. Daha sonra Mısır'a başı dik bir şekilde dönen Barudi, önce Şarkıye müdürlüğüne, sonra da başkent valiliğine atandı. Bu sırada Mısır'da Hidiv İsmailin yabancıların farklı idari işlere müdahalesine imkân vermesini ve bozuk mali politikasını eleştiren bir grup ıslahatçının ve bazı gazetelerin kışkırtmasıyla milliyetçi hareketler ortaya çıkmaya başladı. Barudi bu hareketi başlatanlara destek verdi. Hidiv İsmailin yerine geçen oğlu Tefik, önceleri ıslahatçıların önerilerine olumlu cevap vermiş ve parlamenter sistemi vaad etmiş, Barudi'yi de Harbiye bakanı yapmıştı. Tefik, birden bire millete verdiği sözden vaz geçti, beklenen parlamenter sistemi getirmede. Bu kararda İngilizler ve Fransızlar da Mısır'ın iç işlerine karışmaya başlamışlardı. Bütün bunları protesto eden Barudi görevinden istifa etti. Tefik'in halkın isteklerine cevap vermemesi üzerine 1882'de Ahmed Arabî'nin liderliğinde meşhur Arabi Paşa isyanı baş gösterdi. Barudi İngilizlerin yardımıyla bastırılan İsyana Barudi de katıldı. Şiirlerinde belirttiği gibi bu isyana katılmakta tereddütlü idi. İsyana başarılı olmayınca önce idama mahkûm edilen Barudi'nin cezası sonra sürgüne çevrildi. Seylana sürgün olarak gönderilen Bârûdî burada 17 sene kaldı. Burada kaldığı müddetçe elemelerini, gurbetini ve manevî yaralarını şiirleriyle terennüm etmeye başladı. Sürgünde bulunduğu sırada eşi ve kızı vefat etti. Kendisinin sağlığı da iyiden iyiye bozulmaya başlamıştı. Burada İngilizce öğrenen ve bir de İngilizceden Arapça'ya kitap tercüme eden şair, aynı zamanda eski şiirleri ihtiva eden "muhtarat" isimli kitabını telif etmeye başladı. Bu eserinde otuz şaire ve onların kaside ve

⁴ Dayf, , el-Barûdî, Raidü'ş-Şi'rîl-Hadis, s.56-57.; Dayf, el-Edebi'l-Arabiyyi'l-Muâsır fi Mısır, s.84-85.

şairlerine yer verdi. 1900 yılında af çıkınca tekrar vatanına dönerek evini edebiyatçı ve şairlerin toplantı yeri haline getirdi; İsmail Sabri Paşa, Halil Mutran, Ahmed Şevki, Hafız İbrahim, Muhammed Hilal gibi şair ve edebiyatçılar evinin müdavimleri arasındaydı. Ancak çok uzun süre yaşamadı ve 1904 yılında vefat etti. Vefat ettiğinde “Muhtarat” isimli eseri ve “Divan”ı henüz basılmamıştı. Divanının iki cildi 1915 yılında, ölümünden yaklaşık 11 sene sonra yayımlanabildi. Bunlarla gelecek nesillere iki önemli hazine bırakmış oldu.⁵

B. Edebî Kişiliği

Barûdî'nin yaşadığı hayatın onun edebî kişiliğinin oluşmasında etkileri büyüktür. Birçok sebep onun normal şairlik çerçevesini aşip onun mükemmel şair olmasına katkı sağlamıştır. Bu sebeplerden birisi duygularının, hayalinin ve sanat iradesinin istediği gibi şirin dizginlerini eline aldığı şiire olan yüksek kabiliyetidir Buna Çerkez asıllı olmasından dolayı miras aldığı sert mizacını ve geniş ümitlerini de eklemek gerekir. Hatta bu miras onun kendisini Memluklu ataları tarzında süvari olarak hissetmesine sebep olmuştur. Bu duyguda hamaset şiirlerini okuması, çocukluğunda ve gençliğinde arap süvarilerinin hayatları üzerinde vukufiyet peyda etmesi de etkili olmuştur. Bu miras kendi gayretleriyle elde ettiği eski Arap şiri müktesebatıyla karşılaşır. Buna Türkçe, Farsça ve İngilizce okuduğu şiirler de eklenmelidir. Hayat şartları onu Avrupa'ya seyahat etmeye ve Avrupa hayatını görmeye sevketmiştir. Bütün bu özelliklerle o kendi çağlarında yabancı kültürlerden bilgiler toplayan Abbasi şairlerine benzemektedir. Her ne kadar bu yabancı kültürler onun şiirini çok etkilemese de, onun edebî kişiliğinin oluşmasında etkili olmuştur.⁶

Bârûdî'nin edebî kişiliğini oluşturan unsurların hepsi bunlar değildir. Burada onun edebî kişiliğini oluşturmada önemli etkisi olan bir hususu daha zikredebiliriz. O da Müşahede ettiği tabiatı, siyasî ve millî hadiseleriyle Mısır çevresi faktörüdür. Bu çevre, onun edebî varlığına çok önemli katkılar sağlamıştır. Öyle ki, zaman ve mekân unsurlarıyla bütün Mısır hayatını onun gibi tasvir eden bir başka Mısırlı şair yoktur.⁷ Diğer taraftan Bârûdî'nin dini bir kültüre sahip olduğunu da unutmamak gerekir. O Şeyh Cemaleddin-i

⁵ Dayf,el-Edebi'l-Arabiyyi'l-Muâsır fî Mısır, s.85-86 ; Ayrıca bkz: el-Bu'yeynî, Necîb, Şuarâu Arab Muasirûn, Dâru'l-Menâhil, Beyrut, 1991,s.10-11;Ostle, R.C, “al-Barudî, Mahmud Samî,” Encyclopedia of Arabic Literature, London, 1998,s.137-138. Şairin “Muhtârât isimli eseri, Abbasi dönemi şairlerinden otuz şairin seçme şiirlerini ihtiva etmektedir. Şair, bu kitabı, geleneksel şiir konularına uygun olarak tasnif etmiştir. Kuleyb, Saadüddin, “el-Bârûdî(Mahmud Sâmî)”, El-Mevsû'atu'l-Arabiyye, IV, Dimaşk, 2001, 589; Abdusselam Rauf, İmâd, “Mahmud Sami Bârûdî”, Mevsû'atu Beytü'l-Hikme Li'alemi'l-Arab, Bağdad, 2000,I,534.

⁶ Dayf, el-Barûdî, Raidü's-Şi'ril Hadis, s.97.; Dayf, el-Edebi'l-Arabiyyi'l-Muâsır fî Mısır, s.86-87

⁷ Dayf el-Edebi'l-Arabiyyi'l-Muâsır fî Mısır, s.87

Afgani'nin talebelerinden ve Muhammed Abduh'un da arkadaşlarındandı.⁸ Onun bu dini yönünün, özellikle zühd ve hikmet şiirlerini ve peygamberimizle ilgili bir Medih şiirini yazmasında etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Bütün bu unsurların ışığında Bârûdî'nin şiirlerine baktığımızda elde ettiği Arap unsurunun kuvvetini görürüz. Bu Arap unsurunu, kendi çağındaki edebiyat ve dil üstatlarından ders alma yoluyla elde etmemiştir. O bu birikimi doğrudan doğruya, cahiliye, İslami dönem ve Abbasi dönemi şiirlerini bizzat okuyarak elde etmiştir. Bârûdî, Arap şiirinin örneklerini okumaya, kendisinde köklü Arap şiiri bir tabiat haline gelinceye kadar devam etmiştir. Özellikle küçük yaşlardan itibaren bu türlü şiirleri okuması ve dinlemesi, birçok şiiri ezberlemesi onda Arapça'nın en ince gramer özelliklerinin de yerleşmesine sebep olmuştur. Bütün bunların yanında okuduğu şiirlere eleştiriler getirmesi de onu şiir sanatında prenslere layık bir konuma getirmiştir.⁹ Onun sanat anlayışında eskiyi bütünüyle reddetmek yoktur. Onun reddettiği şey, çağdaşlarının yöneldiği “شعر الغث” olarak nitelendirilen içi boş şiirdir. Şu kadar var ki, o Abbasi dönemi şiiriyle ondan önceki dönem şiirlerini reddetmemiş, onların şiir kalıplarında şiirlerini nazmetmiştir. Onun bu yönelişi, kendi asrında bir “devrim” olarak nitelendirilmektedir. Çünkü, bu kendi asrında alışılmış olan şiirin kalıplarının dışına çıkıp, onların alışkın olmadığı, bilmediği üsluplara dönmeyi ifade etmektedir. Ancak onun çağdaşı olan şairlerin zevk-i selimleri bozulduğundan bu devrim niteliğindeki şiirin kıymetini takdir edemediler ve o şiirin içindeki güzelliği de hissedemediler. Barudi şiirlerini Abbasi dönemi ve daha önceki dönemlerin şairlerinin yolunu takip ederek kalıba döktü. Bunu kendisine bir tarz edindi. O Nabîğa, Beşşar, Ebu Nüvas, Mütenebbi, Ebu Firas ve Şerif Rıza gibi şairleri taklit etmiş, nazmettiği şiirleri onlarınki ile karşılaştırmıştır. Onun sanattaki yolu, eski Arap şiirinin üslubunu tekrar diriltmek ve ihya etmek şeklinde ortaya çıkmaktadır. Barudi Arap şiirini iktibas ederken, bu iktibas onun muhtevası bakımından değil, üslup ve belağat (cezalet) bakımından olmuş, böylece modern çağ arap şiirindeki yerini almıştır. O bu yönüyle çağdaşları olan Saatî, Attâr, Emîn el Cündî, Muhsin el Amî gibi cinas, kinaye, istiare ve tevriye gibi sanatların içinde boğulmuş olan şairlerden de ayrılmaktadır. Bu tarzıyla o neo-klasik şiirin öncülüğünü yapmıştır. Daha sonra Mısır ve Irak'da şairin yolunu takip eden şairler olduğunu görüyoruz. Ayrıca şiiri geçmişteki sağlamlığına kavuşturduğu gibi, ona kendisini, çağını ve çevresini de ilave ederek, ülkesini, menşeyini en güzel şekilde tasvir ederek canlı bir şiir örneği takdim etmiştir.¹⁰ O, medih, gazel, fahr, mersiye, hikmet ve hamaset gibi

⁸ Kuleyb, Saadüddin, “el-Bârûdî (Mahmud Sâmî)”, El-Mevsû'atu'l-Arabiyye, IV, 589.

⁹ Dayf, el-Barûdî, Raidü's-Şi'ril-Hadis, s.98; Dayf, el-Edebi'l-Arabiyyi'l-Muâsır fî Mısır, s.87-88

¹⁰ Dayf, a.g.e, s.88-89; Ostle, R:C, “al-Bârûdî, Mahmud Samî”, Encyclopedia of Arabic literature, London, 1998, s.137-138.; el Kettânî, Abdurrahim, Bağdad, Abdulaziz, el-Müfid fî Terâcim, Daru's-Sakâfe, Daru'l-Beydâ, 2000, s.355.

türlerde şiirler yazmıştır. Onun, bunların yanında zühd, vatan hasreti, sevgi, gurbet konularında da şiirleri bulunmaktadır.¹¹

C. Şiirlerinden Örnekler

Bârûdî, yaşadığı hayatı ayrıntılarıyla ince bir şekilde tasvir etmektedir. Arabi İsyânından önceki hayatındaki refahı, eğlenceyi, neşeyi en güzel şekilde tasvir ettiği gibi, içinde kuşların, ağaçların ve türlü türlü bitkilerin bulunduğu Mısır çevresini de en açık bir şekilde tasvir etmiştir. Mısır'da bol miktarda yetişen pamuğu tasvir ederken şöyle der:

القطن بين ملوّز ومنور	كالعادة ازدانت بانواع الحلى.
فكان عاقده كرات زمرّد	فكان زاهره كواكب فى الروا
عنه القيود من الجداول قد مشى	دبت به روح الحياة فلو وهت
فأصوله الدكناء تسبخ فى الثرى	وفروعه الخضراء تلعب فى الهوا
لم يسر فيه الطرف مذهب فكرة	محدودة إلا تراجع بالمنى ¹²

Güzelliği ve beyazlığı arasında pamuk/çeşitli takılarla süslenmiş bir güzel kadın gibi

Pamuğun açılmamış yeşil kozası sanki zümrüitten küreler gibi/sanki onun parlak beyazlığı güzel görünüşte yıldızlar gibi.

Hayatın ruhu onunla canlandı şayet dayanıksız olsaydı/ su cetvellerinin parangaları, yürürdü.

Siyahımsı rengiyle kökleri toprakta yüzer/ yeşil dalları ise havada oynar.

Bu bitkiye her baktığımda emellerimin gerçekleşeceğini görürüm.

Bârûdî'nin pamuğu tasviri yanında serçeyi, yıldızları, atları ve içkiyi, içki meclislerini tasvirleri de dikkatleri çekmektedir.¹³ Osmanlı devletinin savaşlarına katılan şair, buradaki gördüğü manzaraları en güzel şekilde tasvir etmiş, kahramanlık duygusunu en güzel şekilde ortaya koymuştur. Bununla birlikte onun şiirlerinde atalarının asalet ve şereflerinin de izlerini görüyoruz. Bu açıdan o piramitleri vasfederken şöyle der:

سكّ الجيزة الفيحاء عن هرمة مصر	لعلك تدرى بعض ما لم تكن تدرى
بناءان ردا صولة الدهر عنهما	ومن عجب أن يغلبا صولة الدهر
أقاما على رغم الخطوب ليشهدا	لبانيهم ابيين البرية بالفخر
فكم امم في الدهر بادت وأعصر	خلت وهما اعجوبة العين والفكر ¹⁴

Mısır'ın iki piramidini geniş, hoş kokulu Giza şehrine sor/belki de bilmediğin bazı şeyleri öğreneceksin

¹¹ el-Bu'yeynî, Necîb, Şuarâu Arab Muâsırûn, Dâru'l-Menâhil, Beyrut, 1991,s.9.

¹² Dayf, el-Edebi'l-Arabiyyi'l-Muâsır fî Mısır, s.89; el-Bu'aynî, Necîb,Şu'arâu Arab Muâsırûn, Daru'l-Menâhil, Beyrut,1991, s.20.

¹³Bu'aynî, Şu'arâu Arab Muâsırûn, s.20-22

¹⁴ Dayf, el-Edebi'l-Arabiyyi'l-Muâsır fî Mısır, s.90

Onlar, zamanın saldırılarına mukabele etmişler/Ve ilginçtir ki, bu savaştan galip çıkmışlardır.

Zorluklara rağmen inşa ettiler göstermek için/yapanları insanlar arasında övünç ile.

Zamanlar boyunca nice ümmetler gözüktü ve nice asırlar/ geçmesine rağmen, o iki piramit, iki harika olarak kaldı.

Bârûdî kendisine milli hareketlere çağırınların çağrılarına kulak verdi ve sistemi ıslaha yönelik siyasî şiirler de nazmetti. Bu şiirlerinde insanların hamiyetlerine hitabet etti, yönetimin değişmesini istedi. Bu konuda yazdığı uzun kasidesinde, devletin güçsüz kişilerin eline geçmesinden şikayet eder, İsmail döneminde ülkeyi idare edenleri eleştirir ve ülkeyi ne hale getirdiklerini dile getirir ve şöyle der:

ذلت بهم مصرُ بعد ال عز واضطربت قواعد الملك حتى ظلَّ في خللٍ
واصبحت دولة فسطاط خادعة بعد لإباء وكانت زهرةً الدول¹⁵

Mısır, izzetle yaşadıktan sonra onlarla zillete düştü ve sarsıldı/ devletin direkleri, karışıklık devam etti

Mısır devleti alçaldı/ azamete eriştikten sonra, devletlerin en şaşaalısı iken

Tevfik döneminde bakan olan şair, daha sonra Arabi isyanına katıldı. Kalbindeki ümitler sönmemiş, aksine alevlenmişti. Bu devrede yazdığı bir şiirinde şöyle der:

فيا قومُ هبُّوا إنما العمر فرصة وفي الدهر طرق جمّة ومنافع
أرى أروسا قد أينعت لحصادها فأين - ولا أين - السيوف القواطع¹⁶

Ey milletim. Kıpırdayın. Ömür bir fırsattır/ Bu zamanda birçok yollar ve menfaatler var

Başlar görüyorum hasat vakti gelmiş/Öyleyse, öyleyse nerede keskin kılıçlar.

Bârûdî isyanın bastırılmasından sonra mahkameye çıkarılır ve Serendib'e yani Seylan'a sürülür. Hayatında kötü bir dönem başlar. Hayatındaki bu değişim şiirine de yansır. Burada bulunduğu yıllarda şiirlerinden adeta elem, şikayet, memleket özlemi fişkirir. Yakınlarından ölenler için mersiyeler yazar. Sanki kendisine mersiye yazıyor gibidir. İlk eşi öldükten sonra yazdığı bir mersiyede duygularını şöyle şiire yansıtır:

أيدُ المنون! قدحتِ أى زناد واطرتِ أية شعلةً بفؤدى
أوهنتِ عزمى وهو حملة فيلق وحتمتِ عودى وهو رمح طرادى
لم ادر هل حطبٌ ألمٌ بساحتى فأناخُ أم سهمٌ أصاب سواد
أقدى العيون فأسبلتُ بمدامع تجرى على الخدين كالفرصاد
ما كنتُ أحسبني أراع لحادثٍ حتى منيتُ به فأوهنُ أدى
أبلتني الحسراتُ حتى لم يكد جسمى يلوخُ لأعين العوَاد
أستنجدُ الزفراتِ وهى لوافح وأسفه العبراتِ وهى بوادى

¹⁵ Dayf, a.g.e, s.90

¹⁶ Dayf, a.g.e, s.91

لا لوعتى تدغ الفؤاد ولا يدي   تقوى على ردّ الحبيب الغادى
يا دهر فيم فجعتنى بحليلة؟   كانت خلاصة غدنى وعتادى
إن كنت لم ترحم ضناى لبعدها   أفلا رحمت من الأسى أولادى
أفردتهن فلم ينمن توجعاً   قرحى العيون رواجف الأكباد
القين در عقودهن، وصعن   دُرّ الدموع قللاند الأجياد
فخدودهن من الدموع ندية   وفلوبهن من الهموم صوادى¹⁷

Ey ölümün eli! Demirden bir ateş çıkardın/Kalbimi o ateşle tutuşturdun
Ey ölüm. Sen saldıran ordu gibi güçlü olan azmimi zayıflattın/Bir
Mızrak gibi sağlam olan bedenimi kırdın

Evimin avlusuna bir musibet mi geldi anlayamadım/ Yoksa bana bir ok
mu isabet etti?

Gözüme toz kaçtı, akıttı gözyaşlarını/kıpkırmızı bir boya gibi iki
yanağıma dökülen

Sanmazdım bir musibetten korkup titreyeceğimi/Bu ölümle imtihan
edilinceye kadar. Bu da zayıflattı kuvvetimi.

Hüzünler bitirdi beni görünür görünmez/ bedenim ziyaretçilerin
gözlerine

Beni yakan inlemelerimden medet istiyorum/Gözlerimde yaşlar varken,
içimdeki ağlamalar sersemletti beni.

Ne hüznüm kalbimi bırakıyor ne de elim/giden sevgiliyi getirebiliyor

Ey zaman! Bana eşimden dolayı niçin acı çektirdin?/O sahip
olduğularımın en değerlisi idi

Bana acımadıysan şayet/Hüzünlenen çocuklarıma da mı acımadın

Yalnız bıraktın onları, bu yüzden uyuyamadılar acıdan/gözleri yaralı,
kalpleri korku içinde

Gerdanlıklarının incilerini attılar ve yaptılar/gözyaşlarının incilerinden
gerdanlık

Yanakları gözyaşlarıyla hep ıslak/Kalpleri ise hüzünlerden hep susuz

Şair, eşinin ölümünden dolayı hüznünün ve gamının şiddetinden olsa
gerek, onun ölümünden kısa bir müddet sonra vefat eden kızı için sadece iki
beyitlik bir mersiye ile duygularını dile getirir:

فزعتُ إلى الدموع، فلم تجبني   وفقدُ الدمع عند الحزن داءً
وما قصرتُ في فزع، ولكن   إذا غلب الأسى ذهب البكاء¹⁸

Korkarak göz yaşlarına sığındım, bana cevap vermedi/Hüzün anında
gözyaşının yokluğu devadır.

Şiddetli hüznümü azaltmadım, fakat/hüzün galip gelince gözyaşı gitti.

Barudî bir çok şair gibi sevgi ve aşk konusunda da şiirler yazmıştır.
Aştan çektiği sıkıntıları, elemleri ve tattığı lezzetleri şiirlerine yansıtmıştır.

¹⁷ el-Barûdî, Divanu'l-Barûdî, I, 237-239

¹⁸ el-Barûdî, a.g.e, I, 81

Şevki Dayf'a göre onun yazdığı gerçek aşka dair şiirlerdir.¹⁹ Yani bu konuda o yaşadığı şeyleri yazmıştır. Bu konudaki şiirlerinden birisinde şöyle der:

قالت أراك عليل الجسم، قلت لها من شفه الحب أبلى جسمه الصقم
قالت: فهل من دواءٍ يصتطب به قلت: الوصال، فراحت وهى تبتسم
فبت فى حيرة، لا القلب مصطبرٌ ولا الوصول الى ما يشتهى أمم
ومن أطاع هواه غير مكترث بما يكون: ففعبى أمره ندم²⁰

Sevgilim dedi ki: Seni hasta olarak görüyorum, Ona dedim/ Sevgi kimi zayıflatırsa, hastalık da onun bedenini eritir.

Dedi ki: Onu iyileştirecek bir ilaç var mı?/dedim: kavuşmak. Bunun üzerine gülerək geçip gitti.

Şaşkınlık içinde karar verdim: Ne kalp sabırlı/Ne de istenilen şeye ulaşmak kolaydır.

Kim sevgiye tabi olursa düşünmeksizin/ ne olacağını; halinin sonu pişmanlıktır.

Şair, aşk şiirlerinden birisinde ayrılık acısını şu mısralarıyla dile getiriyor:

عوى بوصول، أو خذى ما بقى فقد تداعى القلب مما لقي
أى فؤادٍ بك لم يعلق وانت صنو القمر المشرق
علمتنى الذل، وكنت أمراء أفعل ما شئت، ولا أتقى²¹

Ya kavuşmayla dön, ya da kavuştuğumuz günlerden geri kalanları da al/Çünkü kalp kavuştuğumuz günlerin hatıralarından yanıyor.

Hangi kalp sana aşık olmaz ki/ Sen aydınlık saçan ayın bir eşi olduğun halde.

Bana boyun eğmeyi öğrettin. Ben öyle birisiydim ki/ istediğimi yapar ve hiç korkmazdım.

Bir başka şiirinde ise aynı manayı daha vurgulu bir tarzda şu şekilde mısralarına yansıtır:

وهل يستطيع المرء كتمانَ لوعةٍ ينم عليها مدمعٌ وزفيرُ
خضعت لأحكام الهوى، ولطالما أبيتُ فلم يحكم على أمير
أفلُ شباة البيث وهو مناجرٌ وأرهبُ لحظ الرئم وهو غريرُ
ويجزغ قلبى للصدود، وإننى لدى البأس إن طاش الكمى صبور²²

Kişi gizleyebilir mi kalbindeki sızıyı/gözyaşları ve hızlı nefes alması bunu gösteriyorken.

Sevginin hükümlerine boyun eğdim/ İzzeti nefsimе rağmen ve bana hiçbir kimse hükmetmediği halde.

Kavgada bir aslanı bile alt ederim ben/Fakat bir ceylanın bakışından korkarım.

¹⁹ Dayf, el-Barûdî, Raidü'ş-Şi'ril Hadis, s.109.

²⁰ el-Barûdî, Divanu'l-Barûdî, III, 445/446.

²¹ el-Barûdî, a.g.e, II, 316.

²² el-Barûdî, a.g.e, II,18-19.

Kalbim sızlıyor ayrılıktan oysa ben/ bütün askerler kaçsa da savaşta sabır taşıyım.

Barûdî, aşk şiirlerinin yanında hikmet şiirleri de yazmıştır. Bir şiirinde kader ile insanın sebeplere başvurmasının birlikte cerayan ettiğini bildiren şair şöyle der:

من طلب الأمرُ بأسبابِهِ   ساعده المقدرُ أما عقلُ
قدَّ يجبُّ الأعزلُ وهو الفتى   ويشجع النكسُ إذا ما اعتقلُ²³

Kim bir işi sebepleriyle yapmak isterse/ Kader ona yardım eder düşünürse eğer

Korkar silahsız adam kahraman bile olsa /Kahraman kesilir zayıf adam silahlanınca.

Bir diğer şiirinde ise, yükselmek isteyen insanların sahip olması gereken vasıfları şu şekilde terennüm eder:

إن شئت أن تحوى المعالي، فادرغ   صبراً: فإن الصبرَ غنمٌ عاجل
واحلم كأنك جاهلٌ، واذكرُ كأن   نكَّ ذاهلٌ، وافطنُ كأنك غافلُ
فقلما يفضى إلى آرابه   قى الدهرُ إلا العالمُ المتجاهلُ²⁴

Şeref elde etmek istersen eğer giy/sabrın zırhını. Çünkü sabır peşin bir ganimettir.

Hoşgörülü ve vakarlı ol, sanki cahil imişsin gibi görün, hatırla/sanki unutmuşsun gibi görün, anla, sanki gafil imişsin gibi davran

Hedeflerine ulaşanlar ne kadar azdır/ bu zamanda, âlim olup da cahil gözüklenlerin dışında.

Bir başka şiirinde insanları batılı tasdik etmeye sevk eden ve korkutan sırrı açıklar ve şöyle der:

لا تحسبُ الناسُ فى الدنيا على ثقتهِ   من امر، بل على ظنِّ و تخييل
حبُّ الحياة، و بغضُ الموتِ أورثهم   جُبُّ الطباع، و تصديق الأباطيل.²⁵

Zannetme insanları dünyada sebat ve yakın üzere/işlerinde, aksine onlar tevehhüm ve zan üzerindedir.

Dünya sevgisi,bir de ölümden nefret miras bıraktı onlara/her şeyden korkmayı ve batılları tasdik etmeyi.

Şair bir başka şiirinde de, dört ahlakı özelliğın diğerlerinden üstün olduğunu bildirir ve şöyle der:

ألا، إنَّ أخلاقَ الرّجالِ وإنُّ نمتُ   فأربعتُ منها تفوقُ على الكلِّ:
وقارُ بلا كبر، و صفحُ بلا أدى   و جودُ بلا منّ، و حلمُ بلا ذلُّ²⁶

Dikkat et. İnsanların ahlakı ne kadar çok olursa olsun/Onlardan dört haslet üstündedir hepsinin

Kibirsiz vakar, zarar vermeksizin affetme/ Bir de minnetsiz cömertlikle zillersiz sabır.

²³ el-Barûdî, a.g.e, III, 208.

²⁴ el-Barûdî, a.g.e, III, 213-214

²⁵ el-Barûdî, a.g.e, III, 214-215

²⁶ el-Barûdî, a.g.e, III, 215